

به نام خدا

پیشگیری از جرم

با بهره گیری از فرامین مدیریتی قرآن و نهج البلاغه

مؤلفان :

دکتر امین امیریان فارسانی

دکتر علی اسماعیلی

دکتر سمیه احمدزاده

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: امیریان فارسانی، امین، ۱۳۶۹-
عنوان و نام پدیدآور: پیشگیری از جرم با بهره‌گیری از فرامین مدیریتی قرآن و نهج البلاغه/مولفان
امین امیریان فارسانی، علی اسماعیلی، سمیه احمدزاده.
مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری: ۱۱۹ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۱۶۳-۷-۷
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۱۳ - ۱۱۹.
موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ق. -- دیدگاه درباره جرم‌شناسی
موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I: Views on criminology -- ۶۶۱-۶۰۰.
موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ق. نهج البلاغه -- نقد و تفسیر
موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Criticism and interpretation
موضوع: جرم‌شناسی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
Criminology -- Religious aspects -- Islam
Criminology -- Quranic teaching
جرم‌شناسی -- جنبه‌های قرآنی
شناسه افزوده: اسماعیلی، علی، ۱۳۴۵ -
شناسه افزوده: احمدزاده، سمیه، ۱۳۶۲ -
رده بندی کنگره: BP۳۸/۰۹
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۱۵
شماره کتابشناسی ملی: ۹۲۸۱۹۶۶
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: پیشگیری از جرم با بهره‌گیری از فرامین مدیریتی قرآن و نهج البلاغه
مولفان: دکتر امین امیریان فارسانی - دکتر علی اسماعیلی - دکتر سمیه احمدزاده
ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)
صفحه آرایی، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲
چاپ: مدیران
قیمت: ۹۶۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۱۶۳-۷-۷
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۹	فصل اول: کلیات
۹	بخش اول: مفاهیم پیشگیری
۹	پیشگیری در اصطلاح
۱۰	۲-۱- جرم در لغت:
۱۰	۲-۲- در اصطلاح فقه:
۱۱	۲-۳- مفهوم جرم در قانون جزا:
۱۱	۲-۴- مفهوم جرم در جرم شناسی
۱۱	۲-۵- نسبت جرم و گناه
۱۲	بخش دوم: مصادیق جرم و گناه در قرآن و روایات
۱۳	۱- ترک نماز
۱۳	۲- عدم انفاق به فقرا
۱۳	۳- همنشینی با اهل باطل
۱۳	۴- انکار معاد
۱۳	۵- مطلق گناه
۱۴	۶- کفر
۱۴	۷- ظلم و ستم و زیاده خواهی
۱۴	۸- استهزاء مومنان
۱۵	۹- ناامیدی از رحمت خدا
۱۵	۱۰- مکر و فریب
۱۵	۱۱- تکذیب پیامبر و آیات الهی
۱۶	۱۲- بی عدالتی و شهادت کذب
۱۶	۱۳- زنا

۱۶	۱-۱۳- فلسفه تحریم زنا در روایات .....
۱۷	۱۴- لواط .....
۱۷	۱۵- شرب خمر و قمار .....
۱۷	۱-۱۵- فلسفه تحریم شراب در روایات .....
۱۸	۱۶- ربا .....
۱۸	۱۷- سرقت .....
۱۸	بخش سوم: طبقه بندی جرایم در اسلام .....
۱۹	۱- طبقه بندی بر اساس مصلحت‌های پنجگانه شریعت .....
۱۹	۱-۱- جرایم ناشی از تعدی بر مصلحت نفس: .....
۲۱	۲- طبقه بندی بر اساس سنگینی و سبکی جرم (نوع مجازاتها) .....
۲۳	فصل دوم: .....
۲۳	سبب شناسی ریشه‌های وقوع جرم در قرآن، روایات و جرم‌شناسی .....
۲۴	بخش اول: علل فردی وقوع جرم .....
۲۴	۱- عوامل جسمانی .....
۲۸	۲- علل روانی (عدم تعادل در قوای نفس) .....
۳۴	۲-۲- رذایل قوه غضبیه: .....
۳۴	۱-۲-۲- تکبر .....
۳۵	۲-۲-۲- خشم و غضب .....
۳۵	۳-۲- رذایل قوه عاقله: .....
۳۶	۱-۳-۲- جهل .....
۳۶	۲-۳-۲- ضعف ایمان .....
۳۷	بخش دوم: عوامل اجتماعی .....
۳۷	۱- شرایط جرم خیز در خانواده .....
۳۸	۱-۱- عدم دین‌داری والدین .....
۳۸	۲-۱- تاثیر فساد و تعارض والدین بر بزهکاری فرزندان .....
۳۹	۲- کیفیت تعلیم در محیط‌های آموزشی .....

۴۰	.....نوع هم‌نشینان و دوستان
۴۰	.....فقر
۴۱	.....شرایط نامطلوب زیست محیطی
۴۲	.....کیفیت محیط فرهنگی
۴۳	.....شرایط سیاسی
۴۳	.....۱-۲-فساد حاکمان
۴۷	فصل سوم: راهکارهای اساسی پیشگیری از جرم در قرآن و سنت
۴۷	بخش اول: پیشگیری از طریق مبارزه با علل وقوع جرم
۴۸	مبحث اول: راهکارهای درونی: (آسیب شناسی عوامل فردی جرم)
۴۸	.....۱- ایجاد اعتدال در قوای نفس
۵۰	.....۴-۲-۱-حلم و عفو (علاج غضب)
۵۴	مبحث دوم: راهکارهای بیرونی
۵۴	.....۱- راهکارهای پرورشی و اصلاحی در جهت پیشگیری از بزهکاری اطفال و نوجوانان
۶۱	.....۱-۲- پیشگیری در محیط آموزشی
۶۱	.....۱-۲-۱- آموزش خویشتن داری به کودکان
۶۲	.....۱-۲-۲- تقویت عزت نفس
۶۲	.....۱-۲-۳- ویژگیهای معلم مطلوب
۶۳	.....۱-۲-۴- رابطه غیبت‌های تحصیلی با بزهکاری
۶۳	.....۱-۳- پیشگیری الگو مدار برای انتخاب دوستان
۶۳	.....۱-۳-۱- پایه های نظریه معاشرتهای افتراقی ساترلند در قرآن
۶۴	.....۱-۳-۱- آیات ۱۳۹ و ۱۴۰ سوره نساء، پرهیز از هم‌نشینی با کفار
۶۴	مبحث سوم: پیشگیری بوسیله مشارکت عمومی مردم
۶۵	.....۱- امر به معروف و نهی از منکر
۶۸	.....۱-۲- آثار اجتماعی امر به معروف در پیشگیری از جرم
۶۸	.....۱-۳- امر به معروف و نهی از منکر جلوه ای از سیاست جنایی مشارکتی

۶۹	۲- پیشگیری محله ای .....
۷۰	مبحث چهارم: پیشگیری بوسیله سیاستهای فرهنگی دولت .....
۷۰	۱- آسان سازی ازدواج و پیشگیری از جرایم جنسی .....
۷۲	۲- رفع فقر و اشتغال زایی و پیشگیری از جرم سرقت .....
۷۳	۱- ۲- زکات .....
۷۴	۲- ۲- خمس .....
۷۵	۳- برقراری عدالت و رفع تبعیض .....
۷۷	۴- طرحهای اوقات فراغت و پیشگیری از جرم قمار .....
۷۸	۵- جهل ستیزی از طریق تعلیم و تزکیه و پیشگیری از جرایم یقه سفیدی .....
۷۹	۶- نظارت بر رسانه های جمعی .....
۷۹	۷- فرهنگ سازی دینی .....
۸۰	مبحث پنجم: تدابیر پیشگیری محیطی و موقعیت مدار .....
۸۰	۱- افزایش دشواری ارتکاب جرم بوسیله ایجاد موانع و محدودیتها .....
۸۱	۲- ترک موقعیت جرم زا .....
۸۱	۳- نظارت و مراقبت .....
۸۲	۴- کنترل تسهیل کننده های جرم .....
۸۳	۵- نفع زدایی .....
۸۴	۶- پیشگیری پلیسی .....
۸۵	بخش دوم: پیشگیری از طریق مجازاتها .....
۸۶	مبحث اول: ارتباط جرم انگاری حداقلی با پیشگیری از جرم .....
۸۷	مبحث دوم: فلسفه تشریح مجازاتها در اسلام .....
۹۱	مبحث سوم: دسته بندی مجازاتها در قانون مجازات اسلامی .....
۹۲	مبحث چهارم: راهبردهای مجازاتهای اصلی در پیشگیری از جرم: .....
۹۳	۱-۱-۱- تاثیر اجرای علنی حدود بر بازدارندگی .....
۹۳	۱-۱-۱-۱- دلایل موافقان .....
۹۴	۱-۱-۱-۲- دلایل مخالفان .....

مبحث پنجم: مجازاتهای تکمیلی تأمینی و تربیتی	۱۰۶
۱- تفاوت مجازاتهای اصلی با اقدامات تأمینی و تربیتی	۱۰۷
۲- گستره اقدامات تأمینی و تربیتی	۱۰۷
۳- مصادیق اقدامات تأمینی در قرآن و سنت	۱۰۸
نتیجه گیری	۱۱۱
منابع فارسی	۱۱۳

مقدمه

سیاست‌های حقوقی جدید در جهان، با تمرکز بر پیشگیری غیرکیفری و کیفرزدایی از جرم، به دلیل عدم موفقیت کیفرها در کاهش جرم و مبارزه با آن، تغییر یافته است. این دیدگاه از دو منبع اساسی اسلامی، یعنی قرآن کریم و روایات ائمه معصومین علیهم السلام، چهارده قرن قبل مطرح شده بود و راهکارهایی برای حفظ فرد و جامعه از وقوع جرم در اختیار بشر قرار داده شده بود.

راهکارهای اسلامی برای حفظ فرد و جامعه از وقوع جرم، شامل راهکارهای تربیتی، آموزشی، پرورشی، اصلاحی و در مرتبه نهایی کیفری می‌باشد. با شناخت و پی‌گیری ریشه‌های فردی و اجتماعی مرتبط با ارتکاب جرم و گناه، این راهکارها به عنوان پاسخی تربیتی و اصلاحی مطرح شده‌اند. در مقابل، کیفر نیز در اسلام با هدف ایجاد امنیت افراد و جامعه، اجرای عدالت، درمان مجرم و پیشگیری از ارتکاب جرم وضع شده است.

اکثر این راهکارها در حوزه جرم‌شناسی قرار دارند؛ دانشی که همانند ادیان آسمانی، علم اخلاق و جامعه‌شناسی، جستجوگر سالم‌سازی و سلامت جوامع انسانی از انحرافات، کج‌روی‌ها و بزه‌کاری‌هاست. در این زمینه، با شناخت علل و ریشه‌های ارتکاب جرم و جلوگیری از به‌وجود آمدن آنها، به ارائه راه حل برای رفع عوامل به‌وجود آورنده جرم و جلوگیری از اعمال کیفر به‌عنوان نخستین راه در برخورد با جرم و مجرم پرداخته شده است. این نشان دهنده سبقت و تکامل علوم الهی بر یافته‌های اخیر علوم بشری است.

در آیات قرآن کریم و روایات ائمه اطهار(ع) به دقت تصریح شده است که برنامه‌های آنان عموماً در جهت سعادت و تکامل انسان‌ها و جلوگیری از انحراف از مسیر سعادت و کمال و دوری از هرگونه گناه است. و برای اجرای این امر، معرفی الگوهای اخلاقی حائز اهمیت است. ، عقاید و احکام پرداخت شده است.

پیام راسل برای هدایت بشر، نقش بازدارنده هدایت را در پیشگیری از گناه و ارتکاب جنایت نشان می‌دهد. «هدای فلال‌یض و لایشقی» (طه/۱۲۳) لذا لزوم شناخت و بررسی علل وقوع جرم در فرد و رفع آنها در جامعه و بکارگیری صحیح روش‌های پیشگیری غیر کیفری موجود در قرآن و روایات نقش بسزایی در کاهش پرونده‌های کیفری و حفظ جایگاه خواهد داشت. اعمال مجرمانه در مسیر لازم و در نتیجه کاهش جرم و جنایت. .

خلاصه آنچه لازمه سعادت انسان و رسیدن به تعادل و تبهکار نشدن است در قرآن کریم به طور کلی و در روایات در قالب تبیین و بسط مبانی قرآنی آمده است و ثمره آن. التزام به این دو منبع گرانبها به فرموده

پیامبر(ص) رستگاری و دوری از خطا است^۱.

استناد به عدم اجرای صحیح روش های پیشگیرانه و تکیه صرف بر اعمال مجازات ها در دین مبین اسلام باعث شده است که در نظام های حقوقی اکثر مناطق جهان، دین مبین اسلام به عنوان دینی خشن و مجازات محور شناخته شود. ; اما وجود راهکارهای دینی و کاربرد مناسب آنها می تواند افق های جدیدی را برای اکثر علوم مانند روان شناسی، جامعه شناسی و جرم شناسی در جهت نیل به هدف بگشاید.

قرآن کریم و روایات به عنوان مهم ترین منابع اسلام به دوری از گناهان و جنایت ها در بعد اجتماعی و فردی توجه ویژه ای داشته اند و آیات و روایات زیادی به طور مستقیم و غیر مستقیم به این موضوع پرداخته اند.

بر این اساس است که مردم به جای تهدید به کیفر، به نیکی و حفظ تعادل در زندگی اجتماعی و فردی دعوت می شوند و در قرآن و روایات بیش از جنبه کیفری به جنبه تربیتی اشاره شده است.

همه دانشمندان معتقدند که پیشگیری بهتر از درمان است. حال سؤال این است که آیا در قرآن کریم و روایات معصومین (ع) پیشگیری از وقوع جرم وجود دارد؟ آیا راهکارهایی برای کاهش جرم و گناه برای بشر ارائه کرده اند؟ و آیا مدل های کاربردی برای حل مشکلات کیفری وجود دارد؟

در این تحقیق سعی شده است تا پاسخ مناسبی برای این پرسش ها پیدا شود و ارتباط روش های پیشگیرانه نوین جرم شناسی با روش های دینی که از نظر تاریخی بر دانش بشری برتری دارند، بیابد.

۱- حرعاملی، شیخ محمدبن حسن، وسائل الشیعه، چاپ اول، قم، موسسه آل البیت، ۱۴۰۹ ق، ج ۲۷، ص ۳۴

فصل اول: کلیات

بخش اول: مفاهیم پیشگیری

معنای ادبی: از ریشه وقایه: وقایه و وقایه عبارت است از حفظ شیء از آنچه موجب ضرر می شود.^۱ (طور/۲۷) خدا مابه من ت گذاشت و از عذاب نافذ حفظ کرد و در امان داشت. (آل عمران/۱۶) گناهان ما را بیامرز و از عذاب آتش محفوظمان دار. (حشر/۹) هر کس از خودپسندی خود در امان باشد، آنان رستگاراند. «معانی دیگر آن، خبر دادن و انداز است و نه تقرب.. در آیاتی که در آن‌ها عبارت «لا تقربوا» به کار رفته است این معنا به چشم‌ومیخورد. «لزنی» (اسراء/قربوا ۳۲) و (انعام/لاتقربوا ۱۵۱) «مال الیتیم» (انعام/۱۵۲) و این هشدار به منزله پیشگیری از ورود به مقدمات آن گناه و آسیب‌های آتی است.

مثلا جرم زناى محصنه مقدماتی از قبیل چشم، نداشتن حجاب، عزلت نامشروع و... دارد که از عوامل پیش از ارتکاب جرم زنا است که قرآن با کوتاهی خطرات احتمالی را برحذر می دارد. عباراتی مانند لاتقربوا (حتی نزدیک نشوید). مانند دکل های برق که روی آن‌ها عبارت هشدار و نزدیک نشدن به کار رفته است.^۲

پیشگیری در اصطلاح

امام صادق (ع) می‌فرماید: «درهم وقایه‌خیر من قنطار علاج»^۳ یک درهم برای پیشگیری بهتر از پول زیاد برای درمان است.

پس از بررسی کتب فقهی، به نظر می‌رسد با استفاده از مصادیق و ابزار پیشگیری به معنای کلمه پیشگیری اشاره کرده اند؛ به این معنا که با توجه به اهداف کلی که شریعت اسلام برای حفظ آنها، حفظ آنها، کسب منافع و دفع مفاسد بیان کرده است، در می‌یابیم که اسلام برای حفظ دین دعوت به عبادت می‌کند. حد ارتداد را برای جلوگیری از تغییر دین بعد از اقرار تعیین می‌کند و برای حفظ جان انسان خوردن بهات را حرام می‌کند و خودکشی را محترم می‌شمارد و برای حفظ عقل خود از مسکر و راهنما

۱ قرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، چاپ ششم، تهران، دار الکتب الإسلامیه، ۱۴۱۲ ه. ق. ج ۶، ص ۲۳۶

۲ اکبری، محمود، صدفهای قرآنی، چاپ اول، قم، فتیان، ۱۳۸۷، ص ۶۴

۳ شیرازی، سیدمحمدحسینی، فقه استدلالی، چاپ اول، بیروت، مؤسسه الوعی الاسلامی، ۱۴۲۰ ق، ص ۱۲۷

نهی می کند. برای حفظ عقل خود و جلوگیری از جهل، علم کسب کند. اما توصیه شرع این است که برای حفظ مال به کسب حلال و حرمت سرقت و غضب متوسل شوید. زیرا مال در زندگی انسان نقش سازنده ای دارد و اگر راهی برای حفظ آن نباشد راه های جرم باز می شود. و اما آنچه را که شرع برای حفظ نسل و یکی از راههای پیشگیری از جرم زنا واجب می داند، حد زنا و زنا را در این زمینه قرار داده است.

در اصطلاح جرم شناسی، پیشگیری از جرم مجموعه ای از اقدامات غیر کیفری و کیفری است که هدف نهایی آن محدود کردن انحصاری یا جزئی دامنه ارتکاب جرم و غیرممکن، دشوار یا کاهش احتمال وقوع جرم است.^۱ لذا پیشگیری از جرم به مجموعه ابزارها و ابزارهایی اطلاق می شود که دولت با حذف یا محدود کردن عوامل اجتماعی برای مهار بهتر مجرم استفاده می کند و تنها بر مجازات تکیه نمی کند.^۲

۲-۱- جرم در لغت:

(بر وزن عقل) بریده. لغت نامه مفردات و صحاح نیز آن را به معنای بریده گرفته اند. جرم در مجمع البیان در لغت به معنای گناه و خطا است.

در فرهنگ لغات جرم اصلی بریدن میوه از درخت است و برای هر تجارت زشت و ناپسند به کار می رود. به عقیده طبرسی، گناه از آن جهت جرم نامیده می شود که واجب را قطع می کند. بر اساس این قول، گناهکار را مجرم می نامند که عمل صالح را قطع می کند و در اثر گناه، رحمت و سعادت و راه راست را از خود سلب می کند.^۳

۲-۲- در اصطلاح فقه:

در قوانین شرعی، هر فعلی که مخالف با احکام و مقررات حرمت دار باشد و با مجازات دنیوی همراه باشد به عنوان جرم شناخته می شود. این مجازاتها شامل حد، تعزیر، قصاص، دیه و پاداش آخرت می شوند. فعالیت‌هایی مثل ترک نماز و روزه، مصرف الکل و خرید و فروش مواد مخدر نیز به عنوان جرم در نظام حقوقی شناخته می شوند. به طور کلی، مفهوم جرم در فقه مترادف با گناه است و مشمول مجازات‌های دنیوی و آخرت می شود.

۱ فرهودی نیا، حسن، «پیشگیری از وقوع جرم» ویژه نامه دومین کارگاه علمی-کاربردی مدیریت پیشگیری از وقوع جرم و آسیبهای اجتماعی، تبریز ۱۳۹۰

۲ محمد نسل، غلامرضا، کلیات پیشگیری از جرم، چاپ اول، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۴، جلد ۱، ص ۳۲

۳ طبرسی، ذیل آیه ۱۲۴ سوره انعام

۲-۳- مفهوم جرم در قانون جزا:

در حقوق جزا، جرم به گونه ای تعریف می شود که قانونگذار می تواند آن را در قالب قانون اجرا کند. ماده ۲ قانون مجازات اسلامی در تعریف جرم می گوید: هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعلی که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد جرم محسوب می شود.

۲-۴- مفهوم جرم در جرم شناسی

در جرم شناسی مفهوم جرم مستقل از تحقیقات حقوقی و قضایی مربوط به شرایط حقوقی پدیده مجرمانه است و بیشتر به شرایط فردی و اجتماعی قبل از ارتکاب جرم و عامل یا عوامل واقعی ارتکاب توجه می کند. جرم، بنابراین در این علم، جرم مفهوم گسترده تری دارد. هر نوع انحراف و بدرفتاری را می یابد و شامل می شود.

جرم شناس بر اساس مشاهدات و تجربیات علمی به دنبال تعیین رفتارهای ضد اجتماعی برای حمایت بهتر از جامعه است. بنابراین تفاوت تعریف جرم از دیدگاه حقوق جزا و جرم شناسی در این است که در حقوق جزا تنها عملی جرم محسوب می شود که در قانون پیش بینی شده است و ویژگی های مجرم و دلایل ارتکاب به جرم رسیدگی نمی شود و هدف آن مبارزه با جرم و برخورد با مجرم از طریق مجازات است. اما جرم شناسی علاوه بر جرم قضایی به بررسی ناهنجاری ها و انحرافات اجتماعی و اخلاقی نیز می پردازد و به علل و انگیزه های جرم و شخصیت مجرم توجه می کند و با مبارزه با علل و عوامل آن سعی در درمان مجرم و پیشگیری از وقوع جرم دارد. عوامل جرم در نتیجه می توان گفت که هر جرمی در جرم شناسی نوعی انحراف محسوب می شود، اما هر انحراف قانونی لزوماً جرم نیست.

۲-۵- نسبت جرم و گناه

با توجه به تعریف جرم قانونی، در مورد گناهان باید گفت دایره تابوهای شرعی از جرم گسترده تر است. تحقق جرم ربطی به احقاق گناه ندارد، همان گونه که تحقق گناه ربطی به تحقق جرم ندارد. بنابراین ممکن است جرمی مانند تخلفات رانندگی گناه نباشد. و ممکن است گناهی جرم نباشد مانند ترک نماز و ناامیدی از رحمت خداوند. و هم می تواند جرم باشد و هم گناه، مانند قتل و زنا. بنابراین بین تعریف فقهی و حقوقی جرم، رابطه عمومی و خصوصی تفاوت وجود دارد». آنچه در عدل دنیوی مورد توجه است حفظ و برقراری نظم و تحمیل رعب و وحشت بر افراد شرور و حکومت خشن و سخت است، اما در عدل معنوی و اخروی به

رستگاری و رستگاری ارواح و حکومت رأفت و بخشش و رحمت اهمیت داده می شود.^۱ در اصل ۱۶۷ قانون اساسی نیز آمده است که رجوع به منابع معتبر اسلامی و فقهی در مورد اعمالی که قانون مسکوت است ولی شرع برای آن مجازات معینی تعیین کرده است، بنابراین هر فعل حرامی را می توان جرم شرعی دانست. مانند ارتداد که در قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۵ جرم شناخته نشده است، اما در شرع از گناهان کبیره شمرده شده است.

بخش دوم: مصادیق جرم و گناه در قرآن و روایات

با توجه به اینکه در روایات، گناهان به دو دسته صغیر و کبیر تقسیم می شوند، تعداد گناهان کبیر در آنها به شیوه‌های مختلفی ذکر شده است. برای مثال، در یکی از روایات، امام صادق (ع) هفت گناه کبیره را بیان کرده است: شرک به خدا، قتل بی حق، خوردن مال یتیم، شرب خمر، قذف، ربا و زنا.

در روایت دیگری از همان امام، به جمع این هفت گناه کبیره، دوازده مورد دیگر نیز اضافه شده است. این موارد شامل: قطع رحم، ترک نماز، سوگند دروغ، سحر و جادو، ناامیدی از رحمت خدا، خیانت، نپرداختن زکات، پیمان شکنی، ایمنی از مکر خدا، عقوق والدین، فرار از جبهه و جنگ، و شهادت دروغ است.

اگرچه جرم در قرآن تعریف مشخص و ثابتی ندارد، اما با توجه به تعریف بیان شده از جرم که به معنای گناه است و با بررسی مصادیق آیات می توان به مفهوم جرم پی برد. شایان ذکر است که تعداد گناهان کبیره به ۴۰ می رسد و گناهی هستند که اگرچه ممکن است عذاب دنیوی نداشته باشند، اما وعده عذاب ابدی به مرتکبان آنها داده شده است. برخی از آنها را ذکر کردیم، لذا در این مبحث با دو دسته از آیات و روایات مواجه هستیم: آیاتی که در آنها کلمه جنایت یا مترادف جرم و گناه مانند زنا، گناه، گناه، تجاوز و گناه آمده است. آنها و دسته دوم از آیات و روایات که حرمت و کیفر آخرت را ملاک جرم بزرگ دانسته اند.

حال برای دانستن چند نمونه از جنایات در قرآن به بررسی این آیات می پردازیم.

در آیات ۳۸ تا ۴۶ سوره مدثر مثال هایی برای مجرمان آمده است:

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهًا لَّيْنَهُ أَصْحَابِ. لِيَمِيزَ فِي اجْنَاتٍ تَسَاءَلُوْا بَعْضُهُمْ رَمِيْنًا. فِي سَقَرٍ»

(مدثر/۳۸-۴۲) «هرکسی در گرو دستاورد خویش است. به جز یاران دست راست. در میان باغها

از یکدیگر

۱ پرادل، ژان، تاریخ اندیشه های کیفری، ترجمه نجفی ابرنآبادی، علی حسین، چاپ اول، تهران، دانشگاه شهید